

РЕЦЕПЦИЈА ДРЖАВНОГ ПРАЗНИКА: ШТА СМО ПРОСЛАВЉАЊЕМ СРЕТЕЊА – ДАНА ДРЖАВНОСТИ ПОКАЗАЛИ СВЕТУ?*

Резиме: У првом делу рада разматрају се идеје које су имали чланови комисије коју је 2001. године именovala Влада Републике Србије да сачине предлог новог државног празника на почетку новог миленијума када су се догодиле политичке промене у Србији. Једна од идеја је била, да нови државни празник буде прихватљив за уједињену Европу. У раду су анализирани ставови испитаника –*Шта смо прослављањем Срећења-Дана државности показали свету*– на узорку од 604 испитаника 2004. и 2007. године и потом у наставку истраживања од 2008. до 2011.године и од 2018–2020. године. Кроз анализу ових наратива сагледала сам да ли су примарне идеје пошилаоца порука постигле жељени циљ.

Кључне речи: Срећење-Дан државности, јавни дискурс, рецепција празника, свет, Европа

Увод

Нове традиције– написала је Јелена Ђорђевић–своју легитимност стичу кроз понављања и кроз скуп препознатљивих симбола и порука (Ђорђевић 1997, 126). После парламентарних избора 2000. године и политичких промена у Србији, нови празнични календар 2001. године настао је на предлог комисије коју је именovala Влада Републике Србије (Ковач

* skovac@f.bg.ac.rs

** Рад је резултат рада на пројекту „Антрополошко проучавање Србије–од културног наслеђа до модерног друштва“ (177035) који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја на Филозофском факултету Универзитета у Београду.

2011, 9–14). Предлог ове комисије у којој су били еминентни историчари, као и професори из других научних области, био је предмет расправе у Скупштини Србије, након чега је Народна скупштина-10. јула 2001. године– донела *Закон¹ о државним и другим празницима у Републици Србији*. Тада је уведен нови државни празник-Сретење-Дан државности.

Историчар Радош Љушић био је председник комисије коју је именovala Влада Републике Србије да сачини предлог новог државног празника. Основна идеја око које су се чланови комисије сложили била је да се за празник не узима догађај из средњег века, јер ниједна држава у Европи нема празник који је инспирисан догађајем из тог периода. Изостављен је XX век зато што постоје идеолошке поделе и јер би празник био за једне прихватљив, а за друге неприхватљив. Из XIX века су издвојена два значајна догађаја која су се одиграла на Сретење: почетак Првог српског устанка 1804. године у Орашцу и доношење Сретењског устава 1835. године у Крагујевцу. Радош Љушић сматра „да је то одличан предлог будући да су значајне догађаје из историјске и културне прошлости Србије-устанак и устав– водиле обе династије: Карађорђевићи и Обреновићи, што Сретењу даје особену симболику. То је био дан када је подигнут Први српски устанак, прва српска револуција и дан када је донет Сретењски устав. Ово је могло да нас правда пред Европом да ми нисмо узели неки датум који је искључиво везан за националну ратну историју, него је био везан и за дан уставности који је на неки начин и дан државности“².

До 2011. године Сретење– Дан Државности се славио један дан 15. фебруара³, али је *Изменама и допунама Закона из 2011*⁴ уведен још један дан за празновање– 16. фебруар. Расим Љајић, тадашњи министар за рад и социјалну политику је изјавио да „је предложено да се Дан Државности-Сретење, празнује два дана 15. и 16. фебруара, уместо један дан као што је до сада било“ и додао „да ће се на тај начин афирмисати тај важан празник и допринети јачању свести грађана о Дану државности“⁵.

Предлажући Сретење као нови државни празник, предлагачи су имали у виду два важна историјска догађаја из прошлости Србије: почетак Првог српског устанка 1804. и доношење Сретењског устава 1835.године.

1 „Закон о државним и другим празницима у Републици Србији“, *Службени гласник*, бр. 43, од 17. 7. 2001. године.

2 Разговор с професором Љушићем, 13. 12. 2002. године.

3 Од 2007. до 2011. године 15. фебруара празновао се и Дан војске Србије. „Изменама и допунама Закона о државним и другим празницима у Републици Србији“ 2011. године, Дан војске се слави 23. априла, у спомен на дан када је 1815. године подигнут Други српски устанак.

4 „Измене и допуне Закона о државним и другим празницима у Републици Србији“, *Службени гласник РС*, бр. 43/2001, 101/2007, бр. 92/2011. Доступно на: <http://www.propisi.com/zakon-o-drzavnim-i-drugim-praznicima-u-republici-srbiji.html>.

5 РТС. 2011. „Poslanici o državnim praznicima“ 23. 11 2011. Доступно на: <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/politika/995936/poslanici-o-%20E2%80%A8drzavnim-praznicima.html>

Од 2007. до 2011. године 15. фебруар се прослављао и као Дан војске Републике Србије. Као такав нови државни празник је конструисан.

По мишљењу Ерика Хобсбома (Eric Hobsbawm) „измишљена традиција“ се односи на један број радњи ритуалне или симболичке природе које се обично управљају према „отворено или прикривено прихваћеним правилима, и које теже да усаде одређене вредности и норме понашања путем понављања, што аутоматски подразумева континуитет с прошлошћу“. Хобсбом прецизира да измишљене традиције обично теже да успоставе континуитет с одговарајућом историјском прошлошћу (Hobsbom 2002, 6).

Слажем се с Хобсбомовим мишљењем да је за истраживача интересантна „употреба старе грађе у конструкцији измишљене традиције новог типа за сасвим нове сврхе“ (Hobsbom 2002, 12). Најисцрпнију анализу о *иоврајку традицији*, односно о *рејтрадиционалозацији* у Србији из перспективе политичке антропологије дао је Слободан Наумовић (Naumović 2009).

Контакт с историјском прошлошћу на коју реферира нови празник Сретење-Дан државности успостављао се у време празника путем различитих комуникацијских канала преко којих су преносене инфомације о историјским догађајима које симболизује овај празник. Поруче су послате и са годишњих прослава Дана државности у Орашцу. По мишљењу Јелене Ђорђевић „политичке светковине су `метафоре` у којима су симболички кондензоване политичке поруке. У њима је могуће `прочитати` друштвено-политичку збиљу, основне принципе и постулате идеологије, констелацију власти и њен поглед на свет“. (Ђорђевић 1997, 126)

Погледе на историјску прошлост истражила сам кроз јавни дискурс и прославе Сретења– Дана државности у *месџу сећања* у Орашцу. (в. нпр. Ковач 2011; Ковач 2014а; Ковач 2014 б; Ковач 2019.)

Празници, написао је Тодор Куљић „служе јачању сећања на друштвено важна збивања“ (Куљић, 2004, 137). Када пише о сећању, Куљић наводи да је реч о актуализовању сачуваних садржаја и да је сећање „захват у прошлост увек из нове садашњице“ (Куљић 2004, 127). Политичка дешавања у прве две деценије XXI века утицала су на обликовање политичких ставова и понашања неких учесника прославе Дана државности у Орашцу(Ковач 2011) .

Када је реч о рецепцији новог државног празника, моје истраживање је показало да се он на почетку истраживања споро препознавао као државни празник. Рецепцију празника урадила сам на репрезентативном узорку испитаника 2004. и 2007. године и потом у периоду од 2008–2011. године. У другој деценији прославе овог празника, од 2012. године десиле су се политичке промене у Србији– долазак на власт коалиције окупљене око Српске напредне странке. И у овом истраживачком периоду пратила сам политичке поруке послате комуникацијском колективу– јавности путем различитих комуникацијских канала са *месџа сећања* у Орашцу

на прославама од 2018–2020. године. У овом периоду, истраживање о рецепцији Дана државности обављено је на Филозофском факултету у Београду међу студентима етнологије и антропологије и историје. Из ширег истраживања које се односило на значај Сретења-Дана државности у обликовању културног идентитета становништва Србије, издвојила сам одговоре на питање: *Шта смо прослављањем Сретења– Дана државности показали свету?*

-Шта смо прослављањем Дана државности показали свету?

1. Истраживање 2004. и 2007.

Истраживање новог државног празника Сретења-Дана државности је показало да су јавне личности, које су 2001. године учествовале у обликовању предлога новог државног празника у Србији послале путем различитих комуникацијских канала јавности поруке:

- комуникацијском колективу (јавности у Европи и свету): *Празник који предлагемо, прихваћив је за уједињену Европу.*
- комуникацијском колективу (јавности) у Србији: *Празник који предлагемо прихваћив је већем делу становништва, јер је то празник који не провозира идеолошке поделе.* (в.нпр. Ковач 2005, 114; Ковач 2011,27).

Рецепција Сретења-Дана државности⁶ урађена је у години великог јубилеја– 200 година од почетка Првог српског устанка– 2004. године, као и 2007.– од године када се на тај дан обележавао и Дан Војске Републике Србије⁷ (в.нпр. Ковач 2007, 244–257; Ковач 2011, 39).

На питање– *Шта смо избором овог празника показали свету*– студенти етнологије и антропологије 2004. године најчешће су одговорили „ништа“, а једна студенткиња је написала „Не знам како они о томе размишљају. Мислим да је наша власт желела да нагласи почетак борбе за независну државу, која би требала да буде модерна, будући да каскамо, још увек постоје тенденције да то буде модерна држава с краја XIX века и почетка XX века, а не модерна парламентарна демократија“. Једна студенткиња је одговорила: „мислим да није битно шта тим празником показујемо свету, не сме се заборавити да је то црквени празник и да он као

6 Рецепција Дана државности урађена је на укупном узорку од 150 студента етнологије и антропологије и медицине, од 19– 37 година из Београда, Сремске Митровице, Смедерева, Алексинца, Крушевца, Ужица и 50 испитаника различитог пола и занимања из Београда, Врњачке Бање, Крушевца и Ћићевца. Ова група испитаника имала је од 28–75 година.

7 Од 2012. године Дан Војске се празнује 23. априла и везује за Други српски устанак.

такав не сме изгубити свој смисао, а нарочито се не сме злоупотребљавати“ (Ковач 2011, 43–45).

Студенти *медицине* углавном нису одговорили на ово питање. Неколико студената одговорило је „ништа“, уз питање „ком свету?“. Једна студенткиња је написала: „показали смо свету успостављање правне државе“ (Ковач 2011, 44).

Испитаници у *контролној* групи су навели да смо избором овог празника показали свету „да српски народ има такву прошлост која заслужује поштовање“. Неки испитаници су одговорили „ништа посебно“, „сувише смо мали да би наши празници утицали на свет“; а једна 65 годишња испитаница је написала да „српски народ има своју прошлост која заслужује поштовање, мада свет то уопште не интересује, јер смо ми за тај свет друга интересна сфера“ (Ковач 2011, 44).

На питање: *Шта смо прослављањем Срећне-Дана државности показали свету?* 2007. године студенти етнологије и антропологије су одговорили да прослављањем овог празника „држимо до традиције“; „да знамо своју историју (неки од нас)“; „ценимо самосталност“; „показујемо да је Србија још у 19. веку имала свој устав“; „да смо небески народ“; „идеја је вероватно била да се Србија сврста у такозване модерне европске грађанске државе које су током 19. века стекле своје модерне уставе“. Неки анкетирани „не верују да смо ишта показали свету“; да „је ишта и требало да буде показано“; „вероватно ништа специјално, сматрам да се свет не интересује за овакве ствари поготово у Србији...али рецимо да је то покушај Србије да покаже да има шта да слави и чиме да се поноси“ (Ковач 2011, 44–45).

У првом истраживачком периоду Срећење се спорије препознавао као државни празник. Више од 50 % испитаника вратило је непопуњен упитник.

Подељена су мишљења о томе шта смо избором овог празника показали свету? У неким исказима *испитаници не верују да смо ишта показали свету* и да се *свет не интересује за празник*. У осталим одговорима студентата као и у одговорима у контролној групи, испитаници указују на важност празника, устава и поштовања традиције. Истичу да Србија има „прошлост која заслужује поштовање“; „да смо и тада пратили европске токове“.

2. Истраживање од 2008. до 2011⁸. године

2008.

На питање: *Шта смо избором овог празника показали свету?* студенти *етнологије* и *антропологије* су одговорили: „да ценимо традицију и ис-

8 Истраживањем су обухваћени студенти прве године етнологије и антропологије на Филозофском факултету у Београду (141 студент) из Београда, Земунa, Новог Сада, Зрењанина, Жабара, Панчева, Шапца, Младеновца, Тополе, Крагујевца, Лапова, Јагодине и Сокобање. Другу групу мојих испитника у истраживању 2011. године чинило

торију, да поштујемо претке“; „да нам је стало до наше традиције и очувања па самим тим до уздизања националне свести“; „да смо народ који има велику традицију и корене“; „колико смо верни традицији“; „можда мало традиције и историје са малим закашњењем“; „да смо држава која држи до традиције“; „вероватно суверенитет државе, способност да сами доносимо највише правне акте, што имплицира да смо у стању сами да уређујемо државу“; „донели смо први српски устав“; „да делимо своју историју на `заборављену` и савремену“; „показали смо да смо једини народ који слави славу у свету“; „да смо народ са традицијом, државотворан, али то њима није важно“; „да овај празник представља у Србији оно што је 4. јул у Сједињеним Америчким Државама“. Један студент је написао „да волимо да празнујемо (лењствујемо) и да смо поносни због тога“ (Ковач 2011, 76).

2009.

На питање –*Шта смо избором овој изразника показали свету?* 2009. године– десеторо студената етнологије и антропологије није одговорило на ово питање. Остали студенти су одговорили: „да је Србија самостална и уставна држава и да је спремна да постане модерна држава“; „поштовање и очување националне историје, величање преломних тренутака у српској историји“; „српску историју“; „да ценимо нашу историју и традицију“; „да поштујемо историју“; „да смо Срби“ (Ковач 2011, 79).

2010.

На питање– *Шта смо избором овој изразника показали свету?* 2010. године студенти *етнологије и антропологије* су одговорили: „да смо народ који ће се изборити са свим што нас снађе, без обзира на политику која нам се води у држави“; „индивидуалност, православље, државност, устав“; „наставак државности нове Србије са старом традицијом српске државности“; „припадност хришћанској традицији европских народа; „прекид са социјалистичко-комунистичким епитетима којим се Србија раније карактерисала“; „претпостављам да је жеља била да се покаже `слободарска традиција` (у вези са почетком устанка) и `уставотворна традиција`. У настави историје се истиче да је Сртењски устав донет када уставе нису имали Аустрија, Турска и Русија“; „Србија се умирит не може“. У једном одговору је написано да је „питање шта нисмо показали . Истина је да се овим празником обележава ослобађање земље од Турака, али да претерано истицање српског етноса (.....) неће утицати да се Србија трансформише у нацију (...)“. Троје испитаника одговорило је да не зна, један испитаник одговорио је: „ништа посебно, док је други студент у месту за одговор уписао: „?““. На ово питање није одговорио 21 студент етнологије и антропологије (Ковач 2011, 82–83).

је 70 испитаника различитог пола, узраста и занимања из Београда, Лазаревца, Крушевца, Сталаћа и Шида.

2011.

На питање: *Шта смо избором овог празника показали свету?* – студенти *еџнолоџије* и *антироџолоџије* (13) су одговорили: „да је уставност веома битан моменат у националној историји“; „суверенитет, значај традиције“; „да хоћемо да успоставимо континуитет са Србијом у првој половини XIX века; „да смо нација (нисам нациста) да смо Срби“; „можда слогу и јачину српског народа“; „заједничко сећање на нека давна времена“; „можда смо им показали да наша држава има дугу традицију и да је и у тешким временима тежила самосталности и побољшању свог статуса“; „да је Србија раскинула са социјалистичком прошлoшћу, вредностима и државним празницима који су карактерисали овај период и да се вратила корак уназад тј. традицији, религији, национализму...“; „да смо конзервативно друштво јер смо повезали државни празник са црквеним и да држава пропагира само одређену вероисповест“; „имам утисак да овај празник нема некадашње значење и вредност. На глобалном нивоу, верујем да нико није упознат са српском културом и обичајима“; „не верујем да се свет нешто претерано занима за то“; „не знам да ли смо ишта показали“; „не знам“. Једна испитаница написала је упитник (?) као одговор на ово питање. Те године 21 студент *еџнолоџије* и *антироџолоџије* није одговорио на ово питање (Ковач 2011, 87–88).

Када бисмо одговоре студената *еџнолоџије* и *антироџолоџије* на питање: *Шта смо прослављањем Срећења– Дана државности показали свету?*– упоредили по годинама: у 2008. и 2009. години студенти су у својим одговорима навели да смо показали свету *своју традицију, историју, уставности и суверенитет*. У 2009., 2010. и 2011. години више од 50% студената *еџнолоџије* и *антироџолоџије* нису одговорили на ово питање. Међу онима који су изнели свој став, најбројнији су одговори који у први план истичу *уставности, државности, традицију*, као и *прекид са социјалистичким атрибутима*, „корак уназад“ и „окретање традицији, религији и национализму“ (2011. године). Студенти су написали „да овај празник нема некадашње значење и вредност“; „да на глобалном нивоу нико није упознат са српском културом и обичајима“, те да „не верују да се свет нешто претерано занима за то“ (Ковач 2011, 100–101).

Истраживање у контролној групи 2011. године⁹

На питање *шта смо избором овог празника показали свету?* 2011. године испитаници у контролној групи (32) одговорили су: „да је Србија имала устав пре него многе развијене земље“; „да смо ми још 1835. године имали свој Устав“ (2 одговора); „да настављамо вековну традицију и обележавамо своју државност поштујући тај дан и као верски празник и као Дан државности“; „да смо уставотворна држава“; „од када смо правно и

9 Овим истраживањем обухваћено је 70 испитаника различитог пола, узраста и занимања из Београда, Лазареваца, Шида, Крушевца и Сталаћа.

уставно уређена држава“; „на овај начин су регулисани односи са другим државама“; „да смо уређена и уставотворна држава“; „да смо земља која је имала устав када многе нису имале и да је Србија имала демократију када многе земље нису имале“; „да смо верници и да мислим да смо способни сами да бринемо о својој држави“; „овим избором смо показали да смо православне вере и да смо способни да сами можемо водити ову нашу напаћену државу“; „да поштивамо сами себе“; „да нам је највећа вредност слобода“; „да смо уставотворна држава, одредили смо односе са другим народима“; „да смо државотворна држава“; „да поштујемо стару традицију“; „да смо успели да на основу наслеђа прошлости да донесемо правилну одлуку за нашу земљу“; „да ценимо своју историју“; „показали смо свету да смо народ са великом традицијом и да смо о верским празницима доносили веома важне одлуке за државу Србију“; „да доносимо важне одлуке у нашој земљи“; „да смо народ који поштује традицију“; „јединство севера и југа, сусретање различитости“; „међу првим уставима у свету“; „показали смо да смо демократска држава“; „да смо још 1835. године имали уведен сопствени устав“; „традицију“; „да нисмо дивљаци“; „да смо демократска земља, са својим уставом и законом“; „да се враћамо у капитализам“; „нисам сигурна да свет уопште познаје нашу историју, тако да не знам шта смо тиме показали“; „нисам познавалац историје Срба, али мислим да можда има и других датума којима би могла да се обележи државност Србије“; „не сматрам да је поента овог празника да се показује свету, изабран је датум који је значајан за историју српског народа, евентуално показивање и доказивање идентитета“.

На ово питање неки испитаници одговорили су: „ништа“ (7); „ништа посебно (2); „не знам“ (5); „немам став о томе“ (1); а 23 испитаника није одговорило на ово питање (Ковач 2011, 93–94).

У контролној групи, испитаници су 2011. године на питање: *Шта смо избором овог празника показали свету?* – одговорили да смо показали: *уставност, уређену државу, уређене односе са другим државама и постојање устава кад се држе земље нису имале*. Неки испитаници у избору овог празника виде: *поштовање традиције; себе; вере (православне); показивање идентитета и да смо демократска земља*. На ово питање није одговорило 32% испитаника (Ковач 2011, 104).

*Рецепција Српског-Дана државности код ђределајча 2011. године:
Радош Љушић*

У октобру 2011. године разговарала сам с професором Радошем Љушићем.¹⁰ Из ширег интервјуа, издвојила сам одговор на питање које се односи на предлог Српског као новог државног празника. Подсетила сам га на разговор 2002. године када ми је рекао да су две основне идеје да се овај празник предложи биле да *празник буде ђрихвалљив за јединствену*

10 Разговор је вођен 5.10.2011. године и објављен исте године (Ковач 2011, 108–114)

Европу и да празник неће њровоцирајти идеолошке њоделе. Питала сам га 2011. године: После девет њ година њрослављања да ли сће задовољни овим њпредлојом?

„Предлогом сам задовољан и мислим да је и даље најбољи. Незадовољство које постоји, постоји у политици коју Србија није знала да артикулише после 1999. године. То спољнополитичко лутање Србије је у некој вези, некад непосредној, а некад посредној и са опредељењем које би требало да означава овакав један празник“ – одговорио је професор Радош Љушић и нагласио „да је Србији био потребан празник који симболише њу као државу. Ништа лепше не симболише државност него онај тренутак када се држава обнавља или када настаје. Пошто није средњи век када настаје, него XIX век када држава васкрсава, онда је то најбољи моменат када се за државни празник предлаже тај догађај“ (Ковач 2011, 108–114).

3. Истѡраживање од 2018. до 2020. ѡдине

2018.

Истраживањем је 2018. године обухваћен 61 студент Филозофског факултета у Београду прве године¹¹ *истѡрије* (37)¹², и *ејнолојије и анѡролојије* (24)¹³.

Студенти *истѡрије* (24) написали су: „избором овог празника показали смо свету да чувамо културне вредности и различите тековине из прошлости које су биле основ за данашњи развој и стање“; „да поштујемо своју традицију и наслеђе својих предака и да памтимо херојску прошлост и све оне који су дали животе за своју отаѡбину, за част и славу своје прошлости и за своју будућност“; „своју државу и борбу за независност и доношење устава који је био највреднији од осталих у своје време“; „да смо самостална и независна држава“; „свету смо показали да смо и ми држава на европском континенту и да нисмо више ничији вазал“; „да знамо да поштујемо жртве наших предака и да идемо путем који је најсветлији за нашу будућност“; „нашу традицију и чињеницу да смо бар у војничком смислу сами изборили своју слободу“; „да смо спремни да се боримо за слободу и да ћемо уништити сваког ко се супротстави нашим национал-

11 Захваљујем се студентима Филозофског факултета који су учествовали у овом истраживању, као и колегиницама с Филозофског факултета: професорки Јелени Мргић с Одељења за историју и доценткињи Данијели Велимировић с Одељења за етнологију и антропологију што су ми омогућиле да истраживање обавим 18. и 21. 02. 2018. године.

12 Студенти *истѡрије* који су учествовали у овом истраживању били су из: Београда, Земуна, Панчева, Горње Трепче, Новог Сада, Суботице, Сомбора, Зајечара, Бијељине, Батајнице, Омољице, Виткова (Александровац), Србиња, Лознице и Пријепоља.

13 Студенти *ејнолојије и анѡролојије* који су одговорили на питање о месту становања били су из: Београда, Новог Сада, Сремских Карловаца, Панчева, Суботице, Ваљева, Руме, Параћина, Пожаревца, Вршца, Ивањице, Крагујевца и Смедеревске Паланке.

ним интересима“; „да Србија има традицију коју поштује и која ће још дуго година трајати. Показује се и поштовање према прошлим временима и људима који су своје животе оставили за одбрану отаџбине“; „да смо државотворан народ и то управо у два битна погледа: на основу тежњи за слободом (Први српски устанак), на основу тежњи за уређењем (Први српски устав)“; „да имамо историјско памћење, да када хоћемо можемо бити међу најбољима“; „да је Србија суверена држава и да поштује своју историју“; „обележавање овог датума показује да Србија цени своју државност и вишегодишњу борбу за слободу која је дала резултате“; „свету смо показали да Србија има дубоке корене своје независности и да се за ту независност стално борила и крварила окружена моћницима слепим за интересе малих народа. Такође показујемо либералност и прогресивност јер Устав из 1835. године представља модерну и савремену кодификацију закона тога доба“; „да на тај начин дајемо признање и захвалност људима који су кренули у борбу за независност и људима који су радили на томе да Србија доношењем Устава постане просвећена држава у којој владар није центар политичког живота“; „да знамо за устав, демократију и много пре неких који нас представљају у негативном светлу. Да смо борбени и храбри народ који воли слободу, а не ропство“; „да гајимо сећање и памтимо датуме битне за нашу земљу“; „показали смо да ценимо почетак уређења наше државе и да тежимо уређеној држави“; „нашу дугу традицију и славну историју нашег народа и државе“; „отпор према политици Милоша Обреновића“; „да смо секуларна република“; „да желимо бити континуитет нововековне Србије“; „Сумњам да свет много занима наш празник. Свет се занима за празнике углавном културно хегемоних држава и утицајних народа“; „небитно је, јер не обележавамо овај датум ради других, него због себе самих“. Двоје студената одговорило је: „ свет баш брига“; „искрено...појма немам“; Двоје студената написало је: „ништа“. У девет упитника није било одговора на ово питање.

Студенти *еџнолоџије* и *анџролоџије* (16) сматрају да смо избором овог празника показали свету: „да умемо изабрати Дан државности који би требало да симболизује јединство, независност и интегритет.“; „суверенитет државе Србије“; „дан државности Републике Србије“; „да бринемо о својој историји и да се трудимо да сачувамо оно што је остало од тога“; „да ценимо своју слободу и да је слаavimo. Да слаavimo своју независност“; „да и ми имамо државни празник (...)“; „ да је и Србија срећена држава која поседује највиши правни акт, односно устав и да се тиме поноси“; „да смо суверена држава“; „први српски Устав донет је 15. фебруара 1835. године тако да узимање овог датума за Дан државности представља сећање на стварање државе“; „да је Срећење важно за национални идентитет“; „да се могу самостално донети одлуке везане за будућност државе. Да се чува традиција“; „да наша држава има одређени ниво уређености, као и свест о важним догађајима њене историје“; „ да има своју историју

и традицију“; „показали смо да, наводно, бринемо о уставности наше државе“. Једна студенткиња је написала: „никада нисам размишљала о овом празнику и значењу истог, а ова анкета ме је управо на то подсетила“, а двоје студената: „мислим да остале државе света не дотиче наш празник“, „немам мишљење“. У 8 упитника није било одговора на ово питање.

Студенти *историје* 2018. године позитивно вреднују херојска и демократска постигнућа предака. Наглашавају да избором овог празника *показујемо уставности и независности Србије*. У неколико одговора исказана је недоумица и критички став о томе *колико свети знаје овај празник*. Студенти *етнологије* и *антиројологије* указују на симболику Дана државности, да је Србија *срећена држава која је иада имала Устав и да се тиме поноси*, те да је *празник значајан за национали идентитет*. И у овој групи испитаника било је оних који нису размишљали о овом празнику или немају мишљење о њему.

2019.

У истраживању 2019. године учествовало је 76 студената Филозофског факултета прве године¹⁴*историје* (43)¹⁵, и *етнологије* и *антиројологије* (33)¹⁶.

Студенти *историје* написали су да смо избором овог празника: „показали свету да смо ударили темеље наше државности. Добили смо нов Устав и почели полако да постајемо модерна европска држава“; „да нисмо народ који се лако предаје и да верујемо у демократске тековине француске револуције“; „да смо се изборили за нашу слободу и права“; „да поштујемо своје претке, своју историју, чувамо своју традицију и своју културу“; „да вреднујемо и поштујемо уставност државе у којој живимо“; „показали смо који дан (датум) ми сматрамо пресудним за државу Србију“; „показали смо вољу да слаavimo нашу слободу и не плашимо се то да покажемо и за њу да се боримо“; „важан је у културном, политичком и историјском смислу. Слави се од 2002. године“; „да имамо колико-толико достојанства и да умемо да ценимо своју прошлост“; „да ценимо слободу“; „да смо држава која брине о историјским прекретницама своје прошлости и достојно их обележава“; „важност законодавних функција“:

14 Захваљујем се студентима Филозофског факултета који су учествовали у овом истраживању, и колегиници професорки Јелени Мргић с Одељења за историју. Истраживања међу студентима *етнологије* и *антиројологије* обавила сам 20. фебруара 2019. године.

15 Студенти *историје* који су учествовали у овом истраживању били су из: Београда, Барајева, Обреновца, Лештана, Панчева, Аранђеловца, Смедерева, Смедеревске Паланке, Велике Планае, Јагодине, Стопање, Ариља, Босанске Градишке, Грабовца, Бање Ковиљаче, Прибоја, Банатског Карловца, Новог Пазара и Чева.

16 Студенти *етнологије* и *антиројологије* који су одговорили на питање о месту становања били су из: Београда, Пожаревца, Смедерева, Лештана, Сремске Митровице, Вршца, Врњачке Бање, Чачка, Рудника Ивањице и Врања.

„показали смо да је то била борба устаника за ослобођење Србије од османске власти и постављање темеља за стварање модерне српске државе“; „да чувамо традицију коју имамо вековима уназад и да нисмо заборавили претке који су ову земљу ослободили и започели модерну историју Срба“; „да поштујемо вредности слободе и демократије“; „да поштујемо своју прошлост каква год била. Иако нису овим српским уставом ослободили Србију, надахнули су будући нараштај да учине завршни корак“; „да смо генијалци“.

У неколико одговора студенти *историје* су изнели своје мишљење: „да смо овим избором показали свету да нам је слобода најбитнија“; „да смо слојан народ“; „да чувамо успомене на наше претке (.....)“; да искажујемо „поштовање према својој историји и традицији и уважавамо борце за слободу“; те да „у нашој историји постоји континуитет борбе за слободу и државност“; „да смо суверена држава која држи до своје историје“; „показали смо колико нам отаџбина значи и указали поштовање палим борцима који су се борили за Србију“; „показали смо да Србија цени квалитет борбености и сматра га једном од основа националног идентитета“; „српски (...) идентитет“; да је тај датум „годишњица ослобођења од вишевековног турског робовања, као и стварање државе и доношење Устава“. Објашњавајући друштвени и историјски контекст доношења Сретењског устава 1835. године, студент историје је у свом одговору написао да је „српска елита XIX века, сачињена већински од ’пречана’, испуњена духом просветитељства и либерализма саставила један од ретких слободарских устава у Европи и свету“.

Један студент историје је написао да смо избором Дана државности „показали жељу за слободом и својом државом“, али је указао на „нестабилан идентитет“, те да је „Сретење преко ноћи заменило Дан републике“ (крај овог одговора је некохерентан). У другом одговору студент је написао да Дан државности „нема никакво значење у спољној политици“ и да је „требало изабрати други датум. Богати смо традицијом. Имамо више битнијих датума који су могли бити изабрани за Дан државности“.

У неколико одговора студенти су написали: „мислим искрено, да њих то не занима, као ни нас њихови празници“; „нисам сигурна“; „с обзиром на то да смо за Дан државности изабрали Сретење због Устава који се није одржао ни месец дана, показујемо да не сматрамо да је било који датум од већег значаја од палог Устава“. У 10 упитника није било одговора на ово питање.

Студенти *еџнолоџије* и *анџроџолоџије* су одговорили: „показали смо да поштујемо нашу историју и два битна догађаја који су били прекретница у нашој историји“; „показали смо да своју државност заснивамо на демократским темељима и традицији из 19 века“; „да смо поносни на своју државност и слободарски дух“; „у формалном, односно политичком смислу показујемо да поседујемо Дан државности, док позадином односно

разлозима одабира тог датума подсећамо на тренутке славне историје“; „да смо државотворан народ“; „да обележавамо догађаје који су значајни за ову земљу“; „ништа ново, што већ није познато, макар у научним круговима“; „уједињење“. Двоје студената написали су: „показали смо да смо већински православна земља и да поштујемо своју веру“; „да верујемо у Господа и спасење Његово“. У два одговора студенткиње су написале: немам довољно информација, тако да не могу да формирам мишљење“; „ништа“. У 12 упитника није било одговора на ово питање.

Студенти *историје* су 2019. године у својим одговорима истакли значај Сретењског устава који је, како су написали, *био један од слободарских устава у Европи и свету*. Истакли су поштовање *према њрецима, својој историји, својој традицији и култури*, као и вредностима слободе и демократије. И у овој групи испитаника било је критичких мишљења о томе шта смо избором овог празника показали свету.

Студенти *етнологије и антропологије* су навели да смо избором овог празника показали *понос на државоси и слободарски дух, тренутке славне историје, као и да да поштујемо два важна догађаја који су били преткретници у нашој историји*. Један број студената (13) није одговорио на ово питање.

2020.

Истраживањем 2020. године обухваћено је 56 студената Филозофског факултета прве године¹⁷ *историје* (32)¹⁸, и *етнологије и антропологије* (24)¹⁹.

Студенти *историје* су одговорили: „показали смо свету да поштујемо и чувамо сећање на нашу историју“; „да смо народ са дугом демократском традицијом јер је Сретењски устав у часу доношења био један од најмодернијих у Европи. Такође смо показали да смо слободољубиви, јер смо се побунили против вишевековног окупатора“; „симболику, Сретењски устав је најлибералнији устав тадашње Европе, после француског, наравно“; „нашу борбу за слободу од турског или било чијег ропства и борбу за независну српску државу“; „да и једна мала земља има велику и богату историју“; „овим празником смо показали да је и Србија национална држава као и друге државе“; „легитимност тежње српског народа за стварањем националне државе“; „да смо независни“; „показали смо нашу културну

17 Захваљујем се студентима Филозофског факултета који су учествовали у овом истраживању, као и професорки Јелени Мргић с Одељења за историју која ми је омогућила да урадим истраживање међу студентима историје. Истраживање међу студентима етнологије и антропологије обавила сам 19. 02.2020. године.

18 Студенти *историје* који су учествовали у овом истраживању били су из: Београда, Панчева, Батајнице, Придворице, Јабучја, Јагодине, Шапца, Огара (Пећинци), Јакова, Липовице, Степојевца, Ваљева, Смедеревске Паланке, Мајданпека и Зубиног Потока.

19 Студенти *етнологије и антропологије* који су одговорили на питање о месту становања били су из: Београда, Лазаревца, Панчева, Тополовика (Велико Градиште), Петровграда, Смедеревске Паланке, Ћуприје, Ужица и Шапца.

и историјску свест, као и поштовање историје“; „везаност за традицију“; „избором Сретења за Дан државности показујемо свету дан када су Срби подигли устанак против турске власти указујући на жељу за независношћу (нечитак крај одговора)“; „да смо слободољубив народ“; „показали смо свету да смо независна држава и да сами одлучујемо о томе шта се дешава у нашој земљи“; „показали смо основ за национални идентитет самосталне независне Републике Србије“; „да су Срби националисти и да негују националну свест“; „да чувамо и негујемо успомене за независност и ослобођење“; „показали смо свету да Србија може одступити од својих интереса и историје“.

Један студент је написао да иако су у односу на свет Срби мали народ, они имају „велики дух и цене своју државу и слободу“. У неколико одговора студенти су написали да смо избором овог празника, „показали да негујемо свој национални идентитет и поштујемо очување традиције“, „да поштујемо историју“, „државност, историју и трајање“, „показали смо им са каквом смо муком и крвљу створили своју државу“, „јаку повезаност између Православне цркве и државности Србије“, „у односу на друге државе Балкана, апсолутно ништа“, „да умемо да користимо календар“. У 7 упитника није било одговора на ово питање (22%).

Студенти *еџнолоџије* и *антироџологије* су одговорили: „избором овог празника Србија је показала свету да постоји више столећа и скренула пажњу на себе као на државу која је одувек део Европе и да њој тежи“, „да као независна и суверена држава заслужујемо да будемо чланови ЕУ“, да смо показали „колико волимо: свој народ, своју земљу, колико смо одани свом народу, својој земљи и колико волимо једни друге“, „окретање другачијој националној историји у току периода транзиције. Дуга историја парламентаризма битна због интеграција у ЕУ“, „показали смо да нам је стало до нашег националног идентитета и културно-историјског наслеђа“, „овим избором желимо да се свету покажемо као стамена и државотворна земља чија је независност неоспорна“, „способност независног вођења државе. Чињеницу колико се поносимо начином на који је Србија стекла државност и независност.“; „да смо најбољи народ на свету. Најхрабрији, као и најиздржљивији што се да видети кроз историју“; „да ћемо се борити за нашу сувереност“; „да поштујемо своју историју и да нам је држава битна“; показали смо „снагу и отпорност“; „показали смо свету да волимо своју државу управо тиме што смо изабрали овај празник, а поред тога смо показали и значај српске историје за данашњицу“; „да нам пре свега значи моменат саме државности тј. да придајемо значај политичком, културном и историјском значају саме државе“, „свој српски идентитет“; „показали смо то да иако смо мали народ, боримо се за своје и за све што нам припада. Боримо се до последње капи крви (....). Поносимо се нашим прецима и захваљујемо се за све што су учинили за нас и нашу државу, хоћемо и ми да покажемо како имамо дивне људе“; „да Српска Православна црква није секуларизирана онолико колико се чини и да се српски

национални идентитет дубоко заснива на религији”. Један студент је написао: „ништа“. У 7 упитника није било одговора на ово питање (29%).

Студенти *историје* су 2020. године у својим одговорима указали на *државност*, *историју*, *трајање*, значај Сретењског устава и очување сећања на „ нашу историју и слободољубивост“. Студенти *етнологије* и *антиролологије* сматрају да смо избором овог празника *показали свету да нам је стало до наше националне идентитетске и културно- историјске наслеђа*. Указују да је Србија држава која је *одувек део Европе* и да *њој тежи*, те да „као независна и суверена држава заслужујемо да будемо чланови Европске уније“.

Завршна разматрања

На почетку XXI века предлагачи новог државног празника Сретења-Дана државности имали су у виду два важна историјска догађаја из прошлости Србије: дан када је подигнут Први српски устанак 1804. године и доношење Сретењског устава 1835. године. Сматрали су да ће нови државни празник бити прихватљив за уједињену Европу и да унутар Србије неће провоцирати идеолошке поделе.

Контакт с историјском прошлошћу на коју реферира нови празник Сретење-Дан државности, успостављао се у време празника путем различитих комуникацијских канала преко којих су преношене инфомације о историјским догађајима које симболизује овај празник.

Из мог ширег истраживања рецепције новог државног празника на репрезентативном узорку од 604 испитаника, у овом раду анализирао сам одговоре на питање –*Шта смо прослављањем Дана државности показали свету? У првом периоду истраживања– 2004. и 2007. године испитаници су споро препознавали Сретење као државни празник*. Више од 50% испитаника вратило је тада непопуњен упитник. Подељена су мишљења о томе шта смо избором овог празника показали свету. Испитаници су написали да *не верују да смо ишта показали свету* и да се *свет не интересује за овај празник*. У неколико одговора указали су на важност овог празника, Устава и поштовања традиције, као и да Србија има „прошлост која заслужује поштовање“ и „да смо и тада пратили европске токове“.

У другом периоду истраживања испитаници су у својим одговорима 2008. и 2009. године навели да смо прослављањем овог празника показали свету *своју традицију, историју, уставност и суверенитет*. И 2009, 2010. и 2011. године испитаници су у својим одговорима наводили да смо показали свету *своју уставност, државност, традицију*, али и *прекид са социјалистичким атрибутима*, „корак уназад“ и *окрећње традицији, религији и национализму* (2011.године).

Било је одговора међу студентима етнологије и антропологије „да овај празник нема некадашње значење и вредност“; „да на глобалном нивоу нико није упознат са српском културом и обичајима“ и да не „верују да се свет нешто претерано занима за то“.

У контролној групи, испитаници су 2011. године у одговорима навели да смо свету показали: *успаваност, уређену државу, уређене односе са другим државама и постојање устава када ја друге земље нису имале*. Неки испитаници у избору овог празника виде: *поштовање традиције; себе; вере (православне); показивање идентитета* и „да смо демократска земља“.

Рецепција Сретења– Дана државности обављена је од 2018. до 2020. године на Филозофском факултету међу студентима историје и етнологије и антропологије.

У својим одговорима 2018. године студенти историје позитивно вреднују херојска и демократска постигнућа предака. Наглашавају да избором овог празника показујемо *успаваност и независност Србије*. У неколико одговора исказана је недоумица и критички став о томе *колико свети познаје овај празник*. Студенти етнологије и антропологије указују на симболику Дана државности, да је *Србија срећена држава која је тада имала Устав и да се тиме поноси*, те да је *празник значајан за национални идентитет*. И у овој групи испитаника било је оних немају мишљење о Сретењу–Дану државности.

Студенти историје 2019. године указују на значај Сретењског устава који је, како су написали, *био један од слободарских устава у Европи и свету*. Исказују поштовање *према прецима, својој историји, својој традицији и култури*, као и вредностима слободе и демократије. И у овој групи испитаника било је критичких мишљења о томе шта смо избором овог празника показали свету.

Студенти етнологије и антропологије наводе да смо избором овог празника показали свету *понос на државност и слободарски дух, хренушке славне историје, као и да да поштујемо два важна догађаја, који су били рекрејивни у нашој историји*. Један број студената није одговорио на ово питање.

Студенти историје 2020. године указују на *државност, историју, прајање, значај Сретењског устава и очување сећања на „ нашу историју и слободољубивост“*. Студенти етнологије и антропологије сматрају да смо избором овог празника *показали свету да нам је стало до наше националног идентитета и културно– историјског наслеђа*. Написали су да је *Србија држава која је одувек део Европе и да њој тежи*, те да „као независна и суверена држава заслужујемо да будемо чланови Европске уније“.

Добијени резултати истраживања које се односило на питање–Шта смо прослављањем Дана државности показали свету– показују уједначеност исказаних позитивних ставова о перцепцији Сретења– Дана држав-

ности у другом (од 2008. до 2011.године) и трећем периоду истраживања (од 2018. до 2020. године). Основне идеје предлагача новог државног празника, обликоване кроз ритуале понављања, као и путем бројних електронских посредника културног памћења, протоком времена постигле су жељени циљ.

Извори

- „Закон о државним и другим празницима у Републици Србији”, *Службени гласник*, бр.43, од 17. јула 2001. године.
- „Измене и допуне Закона о државним и другим празницима у Републици Србији”, *Службени гласник РС*, бр.43/2001, 101/2007, бр.92/2011. Доступно на: <http://www.propisi.com/zakon-o-drzavnim-i-drugim-praznicima-u-republici-srbiji.html>

Електронски извори

- PTC. 2011. „Poslanici o državnim praznicima“ 23. 11 2011. Доступно на: <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/politika/995936/poslanici-o-%20%E2%80%A8drzavnim-praznicima.html>

Литература

- Đorđević, Jelena.1997.*Političke svetkovine i rituali*, Beograd:Dosije i Signature.
- Ковач, Сенка. 2003. „Поруке предлагача нових државних празника Србије“. У: Радојчић Драгана (ур). *Традиционално и савремено у култури Срба*, Посебна издања, књига 49, Београд: Српска академија наука и уметности, Етнографски институт: 101 – 109.
- Ковач, Сенка. 2005. „Значај Сретења-новог државног празника у обликовању културног идентитета становништва савремене Србије“. У: Ковач Сенка (ур), *Проблеми културној идентитету становништва савремене Србије*, ЕтноАнтрополошки проблеми,Зборник радова, Београд: Одељење за етнологију и антропологију Филозофског факултета, 113–121.
- Kovač, Senka. 2007. *Рецепција новог државног празника у транзицији: пример Сретенја*. У: Ribić Vladimir (ur.) *Антропологија постсоцијализма:зборник радова*, Етнологска библиотека, књ.34, Београд: Српски генаолошки центар: Оделjenje за етнологију и антропологију Филозофског факултета, 244–257.
- Ковач,Сенка.2011.*Сретење-нови државни празник у јавном дискурсу*, Београд: Српски генаолошки центар: Одељење за етнологију и антропологију Филозофског факултета.
- Ковач, Сенка. 2014а. „Изумевање традиције на примеру Сретења – новог државног празника Србије“. У:Senka Kovač, Miloš Milenković (ur.): *Les traditions en Europe: modification, invention et instrumentalisation des traditions, Tradicije u Evropi: modifikovanje, izumevanje i instrumentalizacija tradicije, Problèmes d'ethnologie et d'anthropologie: eMonographies; no. 7 . Etnoantropološki problemi: eMonografije*; књ. 7, 2014, 197–219. Доступно на сајту: <http://anthroserbia.org/Content/PDF/Publications/54967732d6b74a16962cdf355dd2e6c9.pdf>.

- Kovač, Senka. 2014b. „Novi državni praznici u Srbiji: kulturni identitet i politika“. U: Lidija B. Radulović, Ildiko Erdei (ur.) *Etnos, religija i identitet*, Zbornik radova, Beograd: Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta, 81–91.
- Kovač, Senka. 2019. «Discours public comme terrain anthropologique dans la recherche d'une nouvelle fête en Serbie». Evangelos Karamanes (dir): *Du terrain à l'archive: les archives de folklore et d'ethnologie en tant que pôles de recherche, d'éducation et de culture*: actes XXXIe Atelier du réseau FER-EURETHNO du Conseil de l'Europe [et] 1ère Conférence du Groupe de Travail Francophone de la SIEF, Athènes, 14–16 septembre 2018. – str. 159–169.
- Kuljić, Todor. 2004. „Kultura sećanja“, *Tokovi istorije* 1–2 (2004), pp.123–155. Доступно на: http://tokovi.istorije.rs/cir/uploaded/1-2-2004/2004_1-2_07_Kuljic.pdf
- Naumović, Slobodan. 2009. *Upotreba tradicije u političkom i javnom životu Srbije na kraju dvadesetog i početkom dvadeset prvog veka*. Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju, IP „Filip Višnjić“.
- Hobsbom, Eric. 2002. „Uvod: Kako se tradicije izmišljaju“. U: Eric Hobsbom i Terens Rejnđer (ur.) *Izmišljanje tradicije*, prevod Slobodanka Glišić i Mladena Prelić, Beograd: Biblioteka XX vek, 5–25.

Primljeno: 13. 11. 2020

Odobreno: 25. 12. 2020

Senka Kovač

Reception of the State Holiday: What did we express to the world by celebrating Sretenje – Statehood day?

Abstract: The first part of this paper describes the ideas of the members of the Serbian Government commission assembled in 2001 in order to create a proposal of the new State holiday at the begging of the new millennia, which has seen major political changes in the country. One of the ideas brought forward by the committee members was to make the new State holiday acceptable to the united Europe. This paper analyses the attitudes of the informants – what did we express to the world by celebrating Sretenje – Statehood day – on the sample of 604 of respondents. The research data was collected in three stages: between 2004 and 2007, between 2008 and 2011, and between 2018 and 2020. The aim of the analysis is to reveal whether the ideas of the transmitters of the messages have reached their goal.

Keywords: Sretenje-Statehood Day, public discourse, holiday reception, Europe, the world.